

Vlastivědné zprávy

z Adamova a okolí

CRH

Ročník IX.

ZVLÁŠTNÍ ČÍSLO

Listopad 1965.

Motto:

Všem, kteří čtouce vidí a neb slyšeti budou, pozdravení !

VLASTIVĚDNÉHO

Deset let historicko-vlastivědného kroužku závodního klubu ROH
Adamovských strojíren n.p. Adamov, okres Blansko

20.října 1955 se poprvé sešli v závodním klubu ROH Adamovských strojíren zájemci o vlastivědnou práci. Byli to: Emil Hejl z Blanska, Ferdinand Kepák z Brna-Židenic, Jaroslav Zelík, předseda závodního klubu - všichni zaměstnanci Adamovských strojíren; dále pak učitelé místní osmiletky: Cecilie Kozlová a Jan Pivoda, aby připravili podmínky k založení kroužku, který by sdružoval zájemce o vlastivědnou práci. Z této besedy vzešel návrh, aby ustavení kroužku a jeho práce se řídila po vzoru zkušeného partnera "Musejního spolku v Brně (založen 4.3.1888). Navázáním spolupráce byli pověřeni Ferdinand Kepák a Jaroslav Zelík, kteří navštívili dne 25.10.1955 jednatele Musejního spolku Dr. Rudolfa Fukala a ředitele Leo Schocha, se kterými byla prodebatována náplň činnosti, dále též název sdružení vlastivědných pracovníků a úzká spolupráce s Musejním spolkem v Brně.

15.prosince 1955 byla svolána ZK ROH ustavující schůze historicko-vlastivědného kroužku, na kterou se dostavil Emil Hejl, Ferdinand Kepák, učitel Ladislav Kozel, Anna Štěpánková, Jaroslav Zelík, j.h. Arnošt Dáňa-tajemník ZK; omluvili se František Pokorný z Babic n/Svit., Miroslav Souček z Dolní Lhoty a učitelé Cecilie Kozlová a Jan Pivoda z Adamova. Ustavující schůzi zahájil a řídil předseda ZK Jaroslav Zelík, který v úvodu přečetl návrh o zřízení vlastivědných kroužků při závodních klubech ROH. V dalším jednání se diskutovalo o návrhu stanov kroužku, o jeho nejbližších úkolech, zejména pak o zhotovení pamětních tabulí na kulturní památky v Adamově a okolí, dále se hovořilo o zájezdech, přípravě vlastivědných reportáží a pod. Po provedených volbách byli do čela právě založeného kroužku zvoleni: jako předseda Ferdinand Kepák, místopředseda Ladislav Kozel a jednatelem Jaroslav Zelík, kteří současně tvořili výbor kroužku. Pamatuji se ještě dnes, jak nám o historii zdejšího okolí velmi pěkně hovořila s. Anna Štěpánková a Emil Hejl, který se již delší dobu zabýval historií zdejšího kraje a hlavně závodu. Ustavující schůze byla ukončena slovy M.J. Kalinina: "Všichni velmi mnoho hovoříme o výchově k vlastenectví, ale vždy tato výchova začíná prohlubováním poznání vlasti". Vzalí jsme si toto heslo opravdu k srdci a od té doby je naší snahou pracujícím Adamovských strojíren a občanům Adamova i okolí umožnit různými způsoby své činnosti především poznávat naše nejbližší okolí, jeho historii a krásy se světoznámou Býčí skálou v Josefovském údolí u Adamova a čarokrásným Morev-

akým krasem a pohádkovou podzemní jeskyní nádhernou a proslulou propastí Macochou.

Ustanovení kroužku a jeho vystoupení na veřejnosti se brzy setkal s porozuměním, získali se další vlastivědní nadšenci, kteří již v příštím roce začali uskutečňovat smělé plány. Nadšení zakládajících členů se přeneslo na členy, kteří s láskou a mnohdy trpělivostí pomáhali kroužku budovat pevnou půdu v započaté vlastivědné práci, kde bylo zapotřebí získat především zkušenosti a tyto co nejvhodněji uplatňovat a rozšiřovat mezi zaměstnance a občany Adamova.

Osvětová činnost kroužku prakticky během necelých dvou let získala sympatického ohlasu v nejširších vrstvách adamovského občanstva. Kroužek pořádal výstavy, přednášky, zájezdy, vycházky a exkurse, o své činnosti psal v závodním časopisu Směr a hovořil v závodním rozhlasu. Vedení kroužku a členstvo si hned na počátku své činnosti uvědomilo, že nechce svou práci vykonávat pouze k uplatňování zálib jednotlivce, ale že jako součást kulturně výchovného zařízení ROH musí pracující vychovávat v aktivní budovatele naší vlasti - v socialistickém myšlení a k poznání rozumové a morálně vyspělého uživatele společnosti, pomáhat vytvářet mimo materiální též duchovní hodnoty. Výchovnou a vzdělávací činností působit nejen v řadách starších občanů, ale i mezi mládeží a naší budoucí generací, mezi dětmi na školách, což se nám v období šesťtileté činnosti podařilo a ve spolupráci se školami přináší dosud dobré ovoce v kulturně výchovné práci.

V úzké spolupráci s brněnským Musejním spolkem a Moravským museem, dále s krajským vlastivědným museem v Olomouci se nám podařilo uskutečnit řadu akcí, které svým významem překročily naše adamovské působišťe již v roce 1956. Později si naší práce všimly i nadřazené kulturní instituce. Dobře započatá cesta si později vyžádala další odbornou spolupráci, např. s Památkovým úřadem v Praze, Národním museem v Praze, Archeologickým ústavem ČSAV v Brně, Krajským památkovým střediskem v Brně, Domem umění v Brně, s řadou museí atd.

Již od prvních počátků jsme sice naši veřejnost stručně informovali o naší práci v závodě, později v okresních novinách, denním tisku, ale brzy jsme pocítovali nutnost sdělovat naše výsledky vlastivědné práce a výzkumu z Adamova a okolí, seznamovat co nejširší veřejnost s historií našeho závodu a vědecky významným okolím ve vlastním samostatném časopise, nebo v samostatných pracích. První beseda, na níž se hovořilo o možnosti vydávání časopisu byla uskutečněna v bytě Dr. R. Fukala v Brně, dne 1.8.1956, kde byla projednána náplň časopisu a vyřízení povolení k tisku. Dne 14. září 1956 byla tato záležitost znovu projednána na členské schůzi, kde byl schválen text dopisu zasílaný na ONV Blansko, dne 27. září 1956 na 10. schůzi kroužku (od založení) byli členové informováni jednatelem Jar. Zelíkem, že předložená náplň časopisu je schválena, je povoleno jeho neperiodické vydávání pod názvem "Vlastivědné zprávy z Adamova a okolí". Na výroční schůzi kroužku dne 8. listopadu 1956 byl předsedou kroužku F. Kepákem navržen a všemi přítomnými doporučen jako odpovědný redaktor Jaroslav Zelík, který byl na schůzi závodního výboru ROH dne 9.11.1956 schválen. V lednu 1957 vyšlo první číslo v rozsahu šestnácti stran formátu A 4. Titulní kresbu hlavičky časopisu "Vlastivědné zprávy z Adamova a okolí" nakreslil akad. malíř Oldřich Chrounek z Brna. Motto "Všem, kteří čtouce vidí a neb slyšetí budou, pozdravení" doprovází v současné době již IX. ročník. Vlastivědné zprávy jsou tištěny offsetem na formátu A 4 a vychází čtyřikrát za rok v průměrném rozsahu šestnácti stran na jedno číslo. V roce 1960 a 1965 byla vydána "Zvláštní čísla", dále v roce 1963 vyšla jako příloha "Pětiletá bibliografie VZ roč. 1957-61" a v roce 1964 pak příloha (2. čís.), věnovaná desátému výročí speleologického kroužku ZK. Časopis je převážně věnován všestranné historii, přítomnosti a budování Adamova a jeho pověstnému krasovému okolí. Přineal řadu hodnotných prací a stal se tak vlastně pokračovatelem vyličení dějin Adamova z pera brněnského profesora F. A. Slavíka, který věnoval Adamovu pouhých deset řádků v Brandlově Knize pro každého Moravana z r. 1892". Laskavé přijetí u adamovského čtenářstva a hodnotné příspěvky širokého okruhu autorů z řad vlastivědných pracovníků a povolanců odborníků, specialistů, donutila redakci vydávat významnější práce v nepravidelné vlastivědné knižnici. Vydávání této knižnice se setkávalo s porozuměním u všech členů kroužku a příspěvatelů,

jakož i s podporou ZV-ROH Adamovských strojírů n.p., a ONV v Blansku. Jako první svazek v roce 1958 vyšla práce Rudolfa Burkhardta: Bibliografie střední části Moravského krasu. Publikoční činnost Vlastivědné knihovny uzavírá v tomto roce 21. svazek; je to práce Zdeňka Šedy "Rozvoj botanických výzkumů v Moravském krasu". Mimo časopis Vlastivědné zprávy z Adamova a okolí, Vlastivědnou knihovnu, vydal kroužek řadu vkusných katalogů k výstavám atd.

Pravidelná všestranná užitečná vzdělávací činnost historicko-vlastivědného kroužku zaznamenala značný podíl v práci závodního klubu při dovršování socialistické revoluce. Život a činnosti kroužku mimo dosud zmíněnou bohatou ediční práci má na svém kontě celou řadu dalších akcí. Především je nutno se zmínit o výstavní činnosti, kterou dovršuje 50. jubilejní výstava věnovaná 10. výročí založení kroužku a jeho činnosti (10. - 22.12.1965). Z řady hodnotných výstav připomeneme si např. "Vývoj moravské vlastivědy" (1956). "Josefovské údolí" (1957), "Adamovské lesy" (1958), "Staré pohledy z Moravského krasu" (1959), "Od hamrů ke strojárnám" v rámci oslav 600. výročí železářské tradice na Adamovsku (1960), "Kresby a grafika národního umělce Maxe Švabinského" a výstava "S.K. Neumann" (1961), "Počátky polského státu" (1962), "Krásná jizba" (1963), "Kresby a grafika Aloise Moravce" (1964), dále v roce 1960, 1962 a 1965 výstavy obrazů akad. malíře Jos. Š. Malečka, nebo výstavy fotografií Ivana Mosera, Jindřicha Peterka a dvě výstavy Ing. Mrázka o Bulharsku (1964) a Jugoslávii (1965). Mimo těchto padesát výstav uskutečnil kroužek k různým významným výročím drobné výstavy, instalované většinou v KDJF v Adamově, kterých bylo 31. Všechny tyto výstavy a výstavy navštívilo celkem asi 139 970 návštěvníků.

V oblasti přednáškové činnosti, filmových a jiných besed bylo provedeno přes 190 akcí, z nichž např. uvádím "Morové sloupy - památníky minulých let" (1956), "Adamov kdysi a dnes" (1957), "Básníci adamovských lesů" (1958), dvě přednášky o Švýcarských Alpách (1959), "Z historie výzkumů v Moravském krasu" (1959), "Nejdávnější minulost Adamovska" (1959), "Historie Adamovských železáren a strojírů" (1960), "Dělnické hnutí na Brněnsku a Adamovsku" (1961), "Lovci tajgy" (1962), "Zajímavosti z Kavkazu" (1963), "Pamětihodnosti Adamova a okolí" (1964), "Krásy Jugoslávie" (1965), několik filmových besed o Moravském krasu a krásách naší vlasti. Některé besedy se konaly s účastníky zájezdů nebo o výtvarném a jiném umění. Tyto různé přednášky a besedy navštívilo přes 16 700 osob.

Mimo výše uvedenou přednáškovou činnost uspořádal v rámci Lidové akademie IV. ročníku (1962-63) cyklus "Poznej svůj okres" s 6 přednáškami, v V. ročníku (1963-1964) bylo v cyklu "Poznej svůj okres" pokračováno v 5 přednáškách. VI. ročník (1964-65) byl nazván "Poznáme krásy lidově demokratických států", v němž bylo zařazeno 5 přednášek. V ročnících IV. a V. se hovořilo o vývoji našeho závodu, pravěku Moravského krasu a jeho květeně, dále o významných historických památkách našeho okresu, o výzkumech a objevech, jakož i krásném písemnictví Moravského krasu. Cykly byly uzavřeny přednáškami z vlastivědy Blanskenska a dělnického hnutí na Adamovsku. Tyto tři ročníky s šestnácti přednáškami vyslechlo 1010 osob, většinou zaměstnanců našeho podniku.

Mezi oblíbenou činnost kroužku patří zájezdy a s nimi spojené exkurse. Na více než padesáti (54) zájezdech poznali účastníci historické památky, krásy našich hor, přírodní a městské památkové rezervace naší krásné ČSSR. Několik zájezdů bylo věnováno poznání krás NDR, MLR, PLR. Tyto zájezdy absolvovalo 2 272 osob. Za poznáním vlastivědy nejbližšího okolí bylo uskutečněno přes 100 vlastivědných vycházek a exkursí. Větší část těchto akcí byla věnována poznání Josefovského údolí, oblasti Moravského krasu, prohlídkám pamětihodností Brna, návštěvám brněnských výstav, nebo poznání historie Hradiška u Obřan, Nových Zámků u Líšně, Nového hradu. Zúčastnili jsme se několikrát slavností Vítání jara se starými zvyky a zahájení turistických srazů při zahájení akce 100 jarních kilometrů. Tyto vycházky a exkurse navštívilo 4 473 účastníků.

V akci 100 jarních kilometrů získali členové a příznivci našeho kroužku od roku 1959 celkem 127 odznaků a 9 členů získalo odznak "Turista ČSSR".

V době prázdnin provedl kroužek ve spolupráci se školou pro žactvo a pionýry celkem 90 vlastivědných vycházek, kterých se zúčastnilo 1818 dětí.

Pro zájezdovou činnost a vycházky jsme zpracovali 51 vlastivědných reportáží, které byly vydány tiskem a při zájezdech předány účastníkům.

Více jak na 150 exkursích, drobných výzkumných pracích, odborných poradách atp. se podílelo 800 osob. V těchto akcích, např. fotografování mizejícího Adamova, jeho výstavby, fotografování a filmování pomníků a studánek v Adamovských lesích atp. se vystřídali téměř všichni členové kroužku.

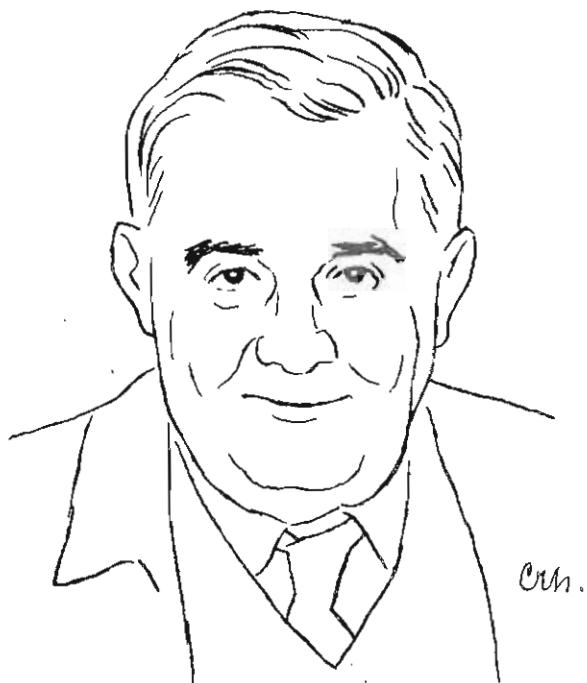
Od založení kroužku přispěli členové a příznivci kroužku do závodních novin Směr svými články, týkajícími se vlastivědné práce, různých výročí, jakož i článků z pracoviště v závodě více jak 200 příspěvků, v závodním rozhlasu na odborná témata přes 150 a v místním rozhlasu v Adamově okolo 40 různých relací.

Členové kroužku odpracovali při instalaci výstav, přípravě časopisu a knihnice, vlastivědných reportáží, zájezdech, přednáškách a besedách, dále pak při akcích ZK, oslavách závodu a slavnostních výročích atd. celkem 13 076 brigádnických hodin.

Jak je vidět z tohoto stručného přehledu, přinesl náš kroužek za desetiletou činnost mnoho poctivé vlastivědné práce nejen v rámci okresu a pro poznání našeho Moravského krasu, ale mnohdy též pro moravskou vlastivědu. Za svou poctivou a neúnavnou práci obdržel na aktivu KOR v Brně dne 18.12.1960 "Čestné uznání", které získal za příkladnou práci v soutěži ke IV. všeodborovému sjezdu. Dále pak 12.5.1965 obdržel na slavnostním zasedání ČZV KSČ pamětní medaili a Diplom za cílevědomou práci u příležitosti oslav 20. výročí osvobození naší vlasti Sovětskou armádou. Na tomto aktivu současně byli za svou práci odměněni pamětní medailí a Diplomem členové kroužku Emilie Čapková, Bohumil Kuběna a Jaroslav Zelík, který se stal navíc ještě nositelem vyznamenání II. stupně za socialistické Blanensko, jež obdržel od ONV Blansko. Dosažené výsledky dobrovolných vlastivědných pracovníků našeho kroužku je nutno v budoucnosti nejen udržet, ale pevně a radostněji vykročit v těsné spolupráci s příslušnými vlastivědnými i veřejnými osvětovými institucemi cestami, které současná doba, ve které žijeme, od vlastivědy právem vyžaduje. Chceme tuto práci vykonávat tak, jak nejlépe dovedeme pro budoucí generaci a krásný život v míru.

Jaroslav Zelík
vedoucí kroužku a VZ.

Vzpomínka na Bohumila Kuběnu

Dne 14. srpna t.r. zesnul v brněnské nemocnici dlouholetý a zasloužilý pracovník Adamovských strojíren, n.p. Adamov a člen vlastivědného kroužku závodního klubu ROH soudruh Bohumil Kuběna.

Narodil se dne 2. září 1889 v Jedovnicích. V Adamově nastoupil zaměstnání v roce 1909 nejprve na parní pile, odkud přešel v roce 1912 do strojíren. Po vypuknutí první světové války ihned narukoval a v roce 1915 upadl do ruského zajetí.

Jako zajatec poznal velkou ruskou zem a její dobrý lid. Po Velké říjnové revoluci se stal správcem "Domu rudých invalidů" a později ředitelem přádelny příze. V roce 1921 se vrátil přes Turecko do vlasti. V závodě pracoval na každém pracovišti, na které byl přidělen, vždy svědomitě a poctivě. Byl skromný člověk, měl rád práci a náš závod.

Po odchodu do důchodu vypomáhal v Závodním

klubu ROH Adamovských strojírů v Adamově a jako aktivista odborové rady v Brně. I na tomto úseku vykonal kus dobré a příkladné práce. Stejně plodná byla jeho práce ve funkci předsedy místní školní rady, kterou řadu let vykonával.

Pokud to pracovní a veřejná činnost zesnulému dovoľovala, zabýval se ušlechtilými sběratelskými zájmy a záchranou historických a uměleckých památek. Nejednou se mu podařilo zachránit důležité předměty nebo cenné doklady před zkázou. Jindy byl smutný a mrzelo ho, že na věc nepřišel dřív a nemohl zajistit alespoň o fotografování mizícího objektu nebo konservaci předmětu příslušnými odborníky.

Bohumil Kuběna horlivě se zajímal celá desetiletí o regionální dějiny a to zejména o historii zdejšího podniku. Ještě v posledních chvílích života zazářily jeho oči, když se dověděl o oslavách sousední obce Babic. Zazářily jen na chvíli, aby se brzy zavřely navždy.

Četní přátelé doprovodili zesnulého na poslední cestě na jedovnický hřbitov. Nad jeho rakví se rozloučil za vedení podniku, závodní složky a spolupracovníky s. JUDr. Robert Kellner, za Závodní klub ROH Adamovských strojírů recitací s. Stanislav Spiegl a písněmi pěvecký kroužek závodního klubu.

Emil Hejl

Za zesnulým Univ. Prof. PhDr. Josefem Skutilem
(7. března 1904 Zbýšov u Brna - 18. září 1965 Varšava)

Když ve varšavské universitní nemocnici na Oczkách dopoledne v poslední den jednání mezinárodní konference slovanských archeologů, k níž dal vlastně smutnou shodou okolností v r. 1937 v Krakově sám podnět - jak přiznal v posledních dnech jeho života ještě polský přední archeolog prof. Kostrzewski v denním tisku - zesnul prof. dr. Josef Skutil, odešel v něm nejen vědec evropského formátu, nýbrž jeden z nejdůvěrnějších znalců Moravského krasu a jeden z nejbližších přátel a spolupracovníků našeho Historicko-vlastivědného kroužku ZK ROH Adamovských strojírů, v jehož časopise od r. 1957 publikoval mnoho zajímavých článků a podnětů.

Dnes je skutečně ještě předčasné hodnotit jeho život a dílo, které ostatně rovněž ještě není uzavřeno, neboť velká část jeho prací je dodnes v rukopisech, které jistě budou záhy či později vydány. Jedním z nejpřednějších úkolů i plety vůči zesnulému bude třeba připravit bibliografii jeho rozsáhlého vědeckého díla, která má snad přes 3.000 bibliografických údajů, mezi nimiž jsou knihy, studie, články, recenze, glosy i úvahy z mnoha odvětví společenských i přírodních věd, počínaje archeologií, literární historií, historií věd, mumifikací a konče musejnictvím, moravskou vlastivědou a v neposlední řadě studiemi o Moravském krasu po všech stranách.

V našem časopise nehodláme se zamýšlet nad jeho dílem, na něž jsme nejstručněji upozornili v našich závodních novinách Směr (č. 33, 30. září 1965) a na jehož povšechné hodnocení odkazujeme na vzpomínky Rud. Turka, jež vyšla ke Skutilovým šedesátinám v Časopise Národního muzea v Praze (oddíl společenských věd, 1964, č. 3). Zde si povšímneme jen rodinných kořenů a tradic, které vedly zesnulého k intenzivnímu studiu rodné země a zejména Moravského krasu vedle několika údajů bibliografických.

Prof. dr. Josef Skutil pocházel z učitelské rodiny, jež z obou stran zanechala v českých kulturních dějinách 19. stol. silné šlépěje. Jeho otec, dlouholetý řídící učitel v nedalekých Soběšicích (nar. r. 1866 v Pláckách u Hradce Králové, zemř. r. 1941 v Brně - Račkovicích), absolvent hradeckého piaristického gymnasia, byl vzdálenější příbuzný vynikajícího českého cestovatele dr. Emila Holuba (1847-1902) a pedagogického pracovníka šedesátých let Adolfa Skutila. Matka Leopolda, roz. Šmídková (1868-1958) pocházela z Bystřice nad Pernštejnem a byla spřízněna se aušilovcem Karlem Šmídkem (1818-1878), autorem studií o Shakespeareovi (1871 a 1875) i s jeho jmenovcem, o dvacet let mladším moravským pedagogem (zemř. 1921). Za studií byla přítelkyní Bezručových sester v Brně. Přírodovědecký zájem v mladém hochu probouzel jeho strýc, manžel nejmladší otcovy sestry V. Čapek, který ho se-

známil i s řadou vlastivědných pracovníků, s nimiž se zúčastňoval řady důležitých vlastivědných výprav.

Na prvé brněnské reálce se stal Josef Skutil žákem vynikajícího moravského filologa prof.dr.Aloise Gregora, s nímž ho po celý život spojovalo kromě upřímné žákovské úcty i opravdové přátelství a společný zájem o moravskou vlastivědu, který je sblížil znovu po r.1945 založením Vlastivědného věstníku moravského, k němuž dal podnět zesnulý, obdobně jako i k založení časopisu Československý kras, který vydával Speleologický klub v Brně za obětavé redakce ředitelského rady Ant.Bočka a za přispěvatelství zejména Skutilova.

Z ostatních středoškolských profesorů měl na brněnského realistu zejména vliv matematik Otakar Maška v tom směru, že ho seznámil ještě se svým tehdy žijícím otcem K.J.Maškou, (1851-1916) objevitelem Předmostí, k jehož odkazu se Skutil pak mnohokrát přihlásil. Mladého hochu pochopitelně musely zaujmout výzkumy prof.Absolona v Moravském krasu, které začaly před první světovou válkou. Vztah k prof.Absolonovi u prof. Skutila byl pak živý po celý jejich život a prof.Absolon jej pověřil zpracováním své pozůstalosti.

Po maturitě na brněnské reálce navštěvoval nadšený mladík jeden rok přednášky na brněnské filosofické fakultě z bohemistiky u prof. Arna Nováka a u prof.Stanislava Součka. Jeho zájem o staročeštinu byl skutečně jen přechodný a po příchodu do Prahy na Karlovu universitu ho plně zaujaly slovanské starožitnosti u prof.Niederla a archeologie u prof. A.Stockého.Svému učiteli Niederlemu zůstal oddán po celý život. Jsou dobře známa jeho slova v Niederleho nekrologu: "Sto let a Šafařík - sto let a jeden Niederle", Skutilova redakce i podnět k letošnímu Niederlovu pietnímu sborníčku i poslední jeho nedopsaný článek Lubor Niederle a Polsko, psaný na smrtelné posteli ve Varšavě dva dni před Niederlovým stým jubileem.

Školení v paleolitu se zesnulému dostalo ve vlasti této vědy ve Francii u prof. abbého Breuille, s nímž setrval po více než dvacet let v písemném styku. Jeskyně Moravského krasu, zejména Býčí skála, Rytířská, Veruňčina, Výpustek, Císařská, Dagmarka aj. se staly podle těchto zkušeností předmětem jeho terénního výzkumu stejně tak všestranného jako lokality jiné, mezi nimiž zaujímal Předmostí a Věstonice nejčelnější místo.

Koncem dvacátých let se stal Josef Skutil asistentem na anthropologii u prof. Babora na Komenského universitě v Bratislavě, načež přešel do Brna, kde se stal zprvu spolupracovníkem I.L.Červinky a K.Absolona, koncem třicátých let pak vedoucím archeologického oddělení Moravského musea v Brně.Těsně před vypuknutím druhé světové války se habilitoval u prof. Jana Eisnera na bratislavské universitě z paleolitika Slovenska a Podkarpatské Rusi. Koncem čtyřicátých let přešel do brněnské universitní knihovny, potom na nějaký čas pracoval externě pro Národní museum v Praze a od r.1953 do r.1959 byl zaměstnán jako vedoucí archeologického oddělení Krajského vlastivědného musea v Olomouci. Poslední místo zesnulého bylo v Archeologickém ústavu ČSAV, pob.v Brně, z něhož zejména intenzivně pracoval jako vedoucí výzkumů na našem okrese v Moravském krasu.

Čest jeho památce !

Jaroslav Zelík

Dvacet jedna svazků Vlastivědné knihnice časopisu Vlastivědné zprávy z Adamova a okolí
(1958 - 1963)

Při příležitosti oslav 10.výročí založení Historicko-vlastivědného kroužku ZK ROH Adamovských strojírů n.p. v Adamově u Brna otevřela se třetí desítka vlastivědných publikací našeho kroužku, jež velkou měrou přispívá k rozvoji vlastivědného bádání. Téměř o každé brožurce přinesl podrobnější referát denní tisk či publikace časopisecké, zde si po všimneme jen stručně při tomto jubileu tematických okruhů, které tyto brožurky, redigované redakční radou o složení Jaroslav Zelík (zodpovědný redaktor), Vratislav Grolich a Emilie Čapková, studují: Je to v první řadě blanenský okres a zvláště Moravský kras odborně rozebíraný po všech stránkách, kulturní a literární dějiny místní, především adamovské, záznamy písní, dokumentární kresby Adamova a Moravského krasu.

Blanenskému okresu v celkovém jeho rozsahu patří dvě publikace Karla Švédy Květena Blanenska (č.3) a Horniny blanenského okresu (č.13), Moravskému krasu 6 odborných studií a Malečkovy album obrazů (č.19) s katalogem a úvodní studií. Vlastní publikace o Moravském krasu zahajuje Burkhardtova Bibliografie střední části Moravského krasu (č.1), na niž navazuje Šedových Padesát rostlin Moravského krasu (č.5), a další jeho práce Rozvoj botanických výzkumů v Moravském krasu (č.21), Prixův populární výklad o této oblasti s názvem Z našeho krasu (č.7) a dvě práce Josefa Skutila z historie přírodní rezervace; prvá z nich patří zapomenutému krasovému badateli Hugo V.Šánkovi (č.6), druhá Starým návštěvám na Macoše 1817-1896 (č.18). Kromě dvou alb Malečkových obrazů Adamova (č.9) a Moravského krasu (č.19) zaujala pozornost Adamovských letos předčasně zesnulá akad.malířka Dobroslava Bílovská, již věnoval životopisný medailon E.Pavelka (č.16), poslední větší lyrickoepická báseň Jaroslava Marchy Adamovské lesy (č.2) vyšla rovněž v tomto edičním souboru, v němž vyšly i Bezručovy dopisy Jaroslavu Marchovi (č.10), Karlu Rackovi (č.15) a Julii Chovancové (č.20) vedle edice korespondence listů a adamovských vzpomínek na manžele Jilemnické od Vratislava Groliche (č.14). Literární postavy našeho kraje doplňuje Hugo Šánka svou brožurkou Josef Merhaut (č.11) věnovanou 100.výročí Merhautova narození. Vztahu Boženy Němcové k Adamovu si všimá 8.svazek vydaný při příležitosti výstavy Boženy Němcové v jubilejním roce 1962, vzpomínek na známého moravského loutkáře Josefa Šimka pak svazek č.4. Kytička malohanáckých písní z Cetkovic od Bedřicha Štrébala v té naší dědině (č.12) vzorně edičně vydaná má svůj pendant ve Skotákových starověrských písničkách Moravský kras zpívá (č.17).

Stručně přehlednuté bohatství publikačních prací této knihnice je svědectvím velké péle adamovského historicko-vlastivědného kroužku, jemuž se podařilo organicky do své práce zapojit 13 autorů, kteří se sdružili k propagaci a k lepšímu poznání krás našeho okresu.

Jan Skutil

Z HISTORIE BLANSKA

1374 - pravděpodobně první
blanenský znak

- 1131 - první historicky doložená zpráva o Blansku, v té době stále již na břehu Svitavy osada.
- 1391 - první dochovaná zpráva o trvalém osídlení na levém břehu Svitavy v místech nynějšího zámku. V této době hovoří již historické prameny o městečku Blansku, které mělo již tvrz a pivovar.
- 1905 - 15.února bylo BLANSKO povýšeno na město:
č.j. 7209 22.března 1905.
Slavnému představenstvu města Blanska
k rukou velectěného purkmistra Karla Ježka
Jeho císařské a královské apoštolské Veličenství ráčilo nejvyšším rozhodnutím ze dne 15.února 1905 městys Blansko na město nejmilostivěji povýšiti

Nejstarší vzpomínka Karla Jar. Mašky na mládí byla velice smutná, vztahovala se k roku 1855, kdy mu byly necelé 4 roky.

Bylo tehdy krásné horké léto. A přece v Blansku, malém tehdy městečku Moravského kraje, neměl nikdo pravou letní náladu, protože v celém kraji řádila zhoubná epidemie cholery. A tak i v den 15. srpna ráno, kdy celé okolí prožívalo jako každoročně velký mariánský svátek, nebylo v Blansku žádné sváteční nálady. Otec hochův stál před svým řeznickým krámem a tesknými očima provázel velký pouťový průvod do blízkého poutního místa Sloupu. Necítil se totiž jaksi v dobré kůži, v poledne musil již ulehnutí a večer, když se poutníci vraceli ze Sloupu, plakala nad svým mrtvým manželem jeho mladá vdova se třemi dětmi, z nichž prostřední byl čtyřletý Karlíček.

Tato hrozná událost vtiskla se pevně do mysli malého chlapce a častým pozdějším vypravováním se v duši dítěte udržela; dítěte, o němž po 80 letech řekl profesor brněnské university Dr. Vojtěch Suk: "Mezi badateli v pravěku patří jméno Karla Jaroslava Mašky do první řady, mezi badateli v pravěku naší vlasti náleží mu první místo."

Karel J. Maška stal se tedy ve svém 4. roce sirotkem, narodil se totiž dne 28. srpna roku 1851 v Blansku v domě, na němž je nyní jeho pamětní deska. Po dvou letech vstoupil jako chlapec do školy, po jejímž dokončení rozhodl pak nevlastní jeho otec, že hoch se bude učit zámečnickem; byl tedy dán do učení. Ale jeho velkou touhou bylo studovat a podařilo se mu konečně přece uprosit otčíma, že směl po půlroce učňovské práce chodit dále do školy. Byl dán na německou reálku do Brna, kde výtečně prospíval, podle lokace - jež se tehdy zapisovala na vysvědčení - byl ve všech třídách vždycky prvním ze všech žáků. Z profesorů působil na něho silně slavný Řehoř Mendel. Chlapec chodil za ním do starobrněnského kláštera a často a rád mu pomáhal při pěstování hrachorů v klášterní zahrádce, při čemž mu prof. Mendel podrobně vysvětloval význam barvy květů různě křížených hrachorů pro studium dědičnosti. Od Mendela získal tak Maška první základ myšlenky vývoje tvorstva.

Během svého studia na reálce a pak i na německé technice vypomáhal si Maška soukromým vyučováním. Při tom se živě účastnil všeho českého spolkového života, jenž se tehdy v německém Brně teprve začal rozvíjet a kde záleželo na každém, kdo byl ochoten pomoci.

Po dokončení brněnských studií pokračoval v nich Maška na universitě ve Vídni, poslouchal zde nejen přednášky matematiky a geometrie, kterýžto obor si zvolil za své životní povolání, ale také, což je zajímavé, přednášky o anatomii člověka. Vedle odborných studií zabýval se Maška velice pilně studiem jazyků, takže mohl později v úředním hlášení napsat, že ovládá jazyk český, německý, francouzský, anglický a italský; latinsky učil se je - den rok na reálce. Soukromě se věnoval počátkům řečtiny, jako se vůbec rád vzdělával sám, soukromě se také naučil těsnopisu, který se mu stal tak běžným, že nejen jednotlivé poznámky, ale i celé stránky svých zápisníků a deníků psal až do své smrti těsnopisně.

Doma v Blansku navštěvoval mladý Maška velice často lékaře Dr. Jindřicha Wankla, s nímž se hodně sblížil. Dr. Wankel, kterého Maška později nazval "otcem moravské prehistorie", zabýval se studiem pravěku a Maška rád s ním pracoval při jeho výkopech v terénu i v odborných pracích doma. Získal při tom jistě nejlepší základ a nadšené povzbuzení pro studium pravěku, jakého se mu v té době u nás vůbec mohlo dostat. Vždyť Maška byl - podle slov jeho přítele Jos. Želízka z geolog. ústavu ve Vídni - "typ studenta, který s radostí se plahočil po skaliskách, prodíraje se slujemi, prokopává mohyly a hradiska, zpravidla s hubenou dotací v chudičské kapse, ale zato s tím větším nadšením pro vážnou práci, s neuchájející horlivostí a touhou po nových objevech, nesoucích se jedině k obohacení vědy."

Po dokončení svých vysokoškolských studií vyučoval prof. Maška na německých reálkách v Jihlavě a ve Znojmě, r. 1870 pak přišel na reálku v Novém Jičíně, což mělo pro jeho vědeckou práci velký význam. Byl totiž upozorněn na nedalekou horu Kotouč u Štramberka, její četné jeskyně, z nichž "Čertova díra" a "Šípka" byly největší a nejznámější. Mladý profesor využil každého volného půldne k návštěvě báje opředěného Kotouče. Tato pěší sedmikilometrová procházka z N. Jičína do Štramberka byla také pěkným sportovním výkonem, když se

uváží, že na Kotouči dal se Maška hned do práce v jeskyních a večer se zase vracel domů. Při tom vedl si Maška přesný deník, co kdy a kde bylo provedeno, prozkoumáno, podrobné nákresy nálezů, plánky půdorysu a jednotlivých vrstev kopání s udáním rozměrů.

Průzkum obou jeskyní byl velice úspěšný, podrobněji se zmíním aspoň o Šípce. Zde zjistil Maška tři kulturní vrstvy pravěké, pleistocenní, jež svědčí o trojím pobytu paleolitického člověka v této jeskyni. Ve spodní, tedy nejstarší kulturní vrstvě, která časově spadá na počátek poslední doby ledové, byla vedle bohatých zbytků pravěké zvířeny a mnoha nástrojů kamenných a kostěných velmi primitivního provedení nalezena dne 26. srpna 1880 střední část spodní čelisti pravěkého člověka, jež pod názvem "Šípecká čelist" stala se světoznámou. Její stáří se odhaduje dnes na více než 50.000 let. O tuto čelist rozvinul se velký vědecký boj, v němž se jednalo o to, je-li to čelist dětská nebo náleží-li dospělému člověku s pathologicky nedokongle prořezanými zuby. Čelist byla proto zkoumána všemi evropskými vědeckými kapacitami. Teprve v r. 1901 bylo použitím nedávno objevených Röntgenových paprsků zjištěno, že Maškův názor byl správný, že šípecká čelist náleží asi 10letému dítěti typu řady neandertaloidní (*Homo primigenius*).

Avšak Maška nepracoval tehdy vědecky jen na Kotouči, navštěvoval celé okolí N. Jičína i vzdálenější místa, o nichž se dozvěděl něco vědecky zajímavého, prohlížel sbírky veřejných muzeí i soukromých vědeckých pracovníků, zapisoval podrobně všechny cizí nálezy, naleziště, výzkumy a názory, až konečně tato celá obsáhlá práce se soustředila v knize "Der diluviale Mensch in Mähren" (Diluviální člověk na Moravě), která vyšla r. 1886. V tomto spise jsou probrány a vědecky zhodnoceny všechny tehdy známé stanice pleistocenního člověka a jeho kultury na Moravě. Tento přes 75 let starý spis je dosud odborníky vysoko ceněn a zůstává dosud základem všeho studia moravského pravěku.

Druhé největší Maškovo vědecké působišť bylo naleziště na Skalce u Předměstí, vesnice, ležící asi 1/2 hodiny severně od Přerova. O tomto místě zmiňuje se již známý česko-bratrský biskup Jan Blahoslav r. 1571, když píše: "Rov, staročeské slovo, hrob my dnes říkáme. Odtud Přerov, jako by řekl: první hrob. Ještě veliké kosti obrů na vršku pod Skal -

kou předmostskou se vykopávají." - Poblíž Předmostí se totiž rozprostírají mohutné usazeniny pravěké hlíny, jež vznikly navátím větru, proříznuté nyní místy ve stěnách až 8 m i více vysoko. V těchto usazeninách byly dvě kulturní vrstvy, obsahující zbytky pravěké zvířeny i lidské výrobky. - Vědecký průzkum Předmostí začal r.1880 Dr.Wankel, zanechal však brzo práce, aniž uveřejnil jakékoliv zprávy o nich.Když se prof. Maška dozvěděl o tomto nalezišti, hned se tam o prázdninách rozjel a pracoval po nějaký čas s Dr.Wanklem, pak však po léta samostatně. Do r.1892 dojížděl tam z Nového Jičína, kde byl - jak jsem již řekl - profesorem reálky. Mnohé pozdější vzpomínky jeho tehdejších žáků nasvědčují tomu, že ve škole dovedl se Maška odpoutat od svých soukromých vědeckých zájmů, že tam žil jen pro své žáky, že dovedl nejen upoutat jejich zájem pro vyučovací látku, ale získat i jejich důvěru, lásku a přichylnost. Kromě svých odborných předmětů vyučoval Maška v N.Jičíně také nepovinné češtině, což přišlo mnoha českým žákům na německém ústavě jistě velmi vhod.

V roce 1892 byl Maška jmenován ředitelem české reálky v Telči. Jeho děti musely totiž v N.Jičíně navštěvovat školu německou, což česky cítícímu otci nebylo ovšem milé.Maška rozloučil se proto s N.Jičínem, kde strávil 13 let šťastného života, kde našel svoji manželku a založil si rodinu a kde svou neúnavnou prací položil základy ke svému vědeckému světovému věhlasu. Ale ani v Telči nezanedlal Maška svých vědeckých výzkumů, ačkoliv se mu pracovalo velmi obtížně. Nejen že ředitelské práce ho mnohem více zaměstnávaly než dřívější práce učitelská, samo město Telč, zapadlé daleko na západní Moravě, tehdy bez veškerého železničního spojení se světem, bylo by slabší povahu snad vůbec odvedlo od vši vědecké práce. Ale Maškovo vědecké nadšení neustalo.

Dojížděl dále o každých prázdninách do Předmostí, ovšem napřed kočárem do Třebíče a dále teprve vlakem přes Brno do Přerova. Kopal se svými několika dělníky na slavném nalezišti v Předmostí až do r.1894. Množství vědecké kořisti stoupalo od roku k roku. Ráz kulturní vrstvy, o níž jsme se zmínil a k níž se Maška musel odvážením spousty vrchní hlíny zvolna prokopávat, nebyl všude stejný. Nejvýznačnější místa byla velká ohniště, kolem nichž se soustřeďoval asi veškerý život pravěkých lovců. V jejich sousedství bývalo nalezeno hojně roztráštěných kostí, někdy i opálených, kamenných nástrojů i výrobků kostěných a z mamutoviny. Bezpochyby za jiným účelem byla upravena rozsáhlejší ještě páleniska, na nichž ležely obyčejně větší části koster mamutích.Maška se domníval, že na nich pravěký člověk upravoval své masité pokrmy. Na těchto místech byly nalezeny také nejkrásnější kamenné výrobky a nejvzácnější zbytky zvířecí. Třetí skupinu tvořily nejružnější odpadové jámy a hromady, kam byly naházeny bez ladu a skladu spousty nejružnějších kostí, mnohdy i souvislé části téhož zvířete, např. celé nohy mamutí, koňská páteř a j. Pozoruhodné byly skládky určitých kostí, např. 13 mamutích klů na hromadě, nebo 4 lebky mamuta vedle sebe položené.

Není v Evropě místa, na němž by se bylo zachovalo tolik kostí mamutích jako v Předmostí, kteréžto tábořiště je pokládáno za jednu z nejdůležitějších a nejbohatších paleolitických stanic v Evropě vůbec. Žili tu pravěcí lovci mamutů, kteří se živili lovem a tábořili na břehu řeky Bečvy pod převisem vápencové Skalky, který tu tvořil jakousi polojeskyni. Tento úkryt byl ke konci poslední doby ledové převát velkým nánosem cihlářské hlíny. Odborníci soudí, že se počet mamutů v Předmostí, jejichž kosti tam nalezené svědčí o zdatnosti pravěkých lovců, blíží tisícovce. Vždyť jen mamutích stoliček, vypadlých z čelistí, vykopal Maška přes 2 000 kusů.Nejdrahocennější jsou drobné čelisti a zoubky sotva narozených mamutích mláďat.

Ohromné je také množství lidských výrobků: přitloukaných kamenných nástrojů - nožíků, škrabadel, hrotů nalezeno v Předmostí přes 30 000; kladiv, koulí a hladidel napočítáno mnoho set. Nacházíme zde také nejružnější nástroje,hotovené z mamutích kostí, sobích parohů, nejvíce však z mamutoviny. Několik kostí a klů je zdobeno pravidelně vyrytými geometrickými, velice ozdobnými kresbami pravěkého člověka, jimiž je někdy znázorněna stylizovaná ženská postava. Zvláště zajímavých je 5 velmi primitivních lidských figurek, 12 - 14 cm vysokých, vyřezaných z kůstek prstů mamuta; patří k nejstarším uměleckým projevům

člověka. Tyto t.zv. "Předmostské Venuše" byly asi původně dokonalejšího vzhledu, dokud kost byla čerstvá, lesklá, snad byla tvář i nějakou barvou zdůrazněna. Byly to možná idoly, stavěné u ohňů, neboť od ohně nesou některé z nich stopy opálení. Nebo snad představují tyto figurky těhotné ženy, a předmostský lovec mamutů snažil se takto vyjádřit svoji úctu a svůj obdiv ženě - udržovatelce rodu čili totémové pramáti.

Nejdůležitějším nálezem a jediným svého druhu na světě byl hromadný hrob pravěkého člověka, který Maška objevil dne 7. srpna 1894. Bylo tu pochováno asi 20 osob, mužů, žen, dětí, i několikaměsíčních kojenců; kostry byly zpravidla ve skrčené poloze vedle sebe, někdy i přes sebe. Hrob eliptické podoby, asi 4 m dlouhý, byl ohraničen a chráněn dvěma spodními mamutími čelistmi, dvěma mamutími lopatkami, z nichž jedna byla pazourkem poškrabána, a byl pokryt vápencovými valouny. Tento pokrov však nestačil chránit mrtvoly, čímž umožněno dravcům část hrobu roztahat. Tyto kosti byly i se zvířecími zbytky nalezeny v okolí hrobu. Ovšem že i kostry v hrobě samém nebyly bezvadné, všechny lebky byly rozpadené v části, ležící porůznu. Většina zubů z čelistí vypadla a byla často vodou i dále odnesena.

Tento předmostský nález je mladší než dříve zmíněná šipecká čelist, lovci předmostští vynikali proti člověku ze Šipky již jakousi inteligencí. Protože na několika kostrách byly zjištěny přímo vzácnější dědičné znaky kosterní, lze soudit, že šlo o členy jednoho rodu. Všecky kostry patří společnému typu Předmostského člověka (*Homo Předmostensis*) t.zv. rasy cromagnonské a umísťují se dnes do doby asi před 40 000 - 10 000 lety. Slavný česko-americký učenec Dr. Aleš Hrdlička napsal: "Lidské kostry z Předmostí jsou největší poklad, jež věda má z pozdější doby starokamenné. Představují jakýsi mnoho hledaný most mezi člověkem neandertálským z nejranější doby kamenné a člověkem recentním."

Tento člověk dovedl se asi již důmyslným způsobem zmocňovati zvíře, vhnáje ji na skalnaté srázy - v Předmostí přímo u tábořiště anebo chytaje ji do jam, pastí a ok. Za nedostatku dříví topil dutými porovitými kostmi, zejména mamutími.

Zvlášť připomenouti musím krásnou, dokonalou sošku postavy kráčejičího mamuta, vyřezávanou z pevné mamutoviny, kterou Maška považoval za nejznamenitější lidský výrobek z Předmostí. Našel ji v Předmostí notář Dr. Martin Kříž, který tam kopal po Maškově, ne rozpoznal však význam tohoto nálezu. Řezba se totiž dlouhým ležením v zemi roztáhla podle vrstev klu ve tři díly, jež po sklížení dělaly dojem pouhé nedokonalé řezané plotny z mamutího klu. Maška však při prohlížení Křížovy sbírky hned rozpoznal charakteristickou postavu mamuta, se svolením Dr. Kříže sošku doma pečlivě rozebral, pak restauroval, konservoval a konečně také vědecky zpracoval. Celá mamutí postava ukázala se modelována věrně podle přírody s nemalou dovedností a je vzácným dokladem umělecké zručnosti pleistocenního praobyvatele Moravy. Soška tato přispěla samozřejmě také k závěrečnému řešení otázky, jak skutečně pravěký mamut vypadal. Je pochopitelné, že Národní museum ve Washingtoně v USA za ni nabízelo velké částky peněz.

Také v Předmostí vedl si Maška podrobný pracovní deník, zakresloval rozlohu a rozměry terénu, polohu a uložení vzácnějších předmětů, zvláště lidských koster. Aby se nic ze vzácného materiálu nemohlo ztratit, ukládal Maška hned na nalezišti celé nejvzácnější bloky hlíny s nevybranými předměty do beden, jež posílal do Telče.

Po svém návratu do Telče se pak Maška v každé volné chvíli věnoval čištění, konserrování a podrobnému studiu nalezeného bohatství. Při denním světle zabýval se měřením a srovnáváním kostí, sestavoval a pečlivě slepoval rozbité kusy a podrobně zapisoval výsledky svých prací. Večer pak sedával nad vědeckými knihami a časopisy, jež si buď sám objednával anebo vypůjčoval z universitních knihoven, když jemu - státnímu úředníku s četnou rodinou - byly cenou nedostupny.

Odborné Maškovy znalosti a také určování kostí byly opravdu jedinečné. Získal je svou velkou pílí a vytrvalostí, i když měl pro to jistě také zvláštní, přírodou dané nadání. Jeho rukama prošlo ohromné množství kostí a kůstek, lidských i zvířecích, jež mu posílali k určení musea i jednotliví badatelé, nejen z různých míst Čech, Moravy a Slovenska, z Vídně a Budapešti, ale i z Německa, Francie a Dánska. Tím ovšem prohluboval Maška

stále více své vědomosti a znalosti. Stačil mu pak jen pohled na kost, aby určil která Kost to je a z kterého zvířete.

Jako učenec evropského jména se Maška pravidelně přednáškami a referáty účastnil vědeckých sjezdů a mezinárodních kongresů. Jezdívával na ně rád, pokud mu to ovšem čas a finanční poměry dovozovaly. Také do N. Jičína a pak do Telče dostával často návštěvy učenců domácích i cizích. Z těchto byli to zvláště: Steenstrup z Dánska; Toldt, Much, Klaatsch, Szombathy a Želízko z Vídně; Gorjanovič Kramberger ze Záhřebska; Obermaier z Francie; Virchow z Berlína; Hillebrand a Kormos z Budapešti; Reche z Hamburku a velký Maškův přítel Aleš Hrdlička z Ameriky. V těch dnech bylo pozorovat na Maškově nadšení, s nímž se zahloubával do svého zamilovaného oboru a radost, že může o všem, co nosí v hlavě, zase jednou podrobně pojednat s odborníkem, který mu v zapadlé Telči byl tak vzácným a vítaným hostem.

Kromě Štramberka a Předmostí, což jsou nejvýznamnější místa Maškových průzkumů, pracoval však tento neúnavný badatel na mnoha ještě místech jiných, procestoval opravdu křížem krážem zvláště celou Moravu za stopami dávného člověka a jeho památek.

Všechn nalezený materiál shromažďoval Maška ve své velké a jedinečné sbírce, která byla jeho chloubou a radostí, obsahovala přes 200 000 sepsaných předmětů. Avšak Maška ne sbíral tyto poklady pro sebe. Zabýval se od počátku své vědecké činnosti myšlenkou, odevzdati jednou všecko do Brna. Svědčí o tom závěr jeho přednášky v Novém Jičíně r. 1880, po světoznámém nálezu ve Štramberku. Tuto přednášku zakončil Maška slovy: "Nálezy ty zabezpečují již nyní svým bohatstvím a důležitostí Moravě přední místo v mocnářství Rakousko - uherském. Budiž naší snahou, aby toto čestné místo Morava si zachovala i pro budoucnost. Přičiňme se, aby mezery v poznání našich předků vůbec, nikoli pouze pravěkých, neustále se menšily, aby žádná, byť i nepatrná památka na zmar nepřišla, a dočkáme se jistě doby, kdy s hrdostí pohlížeti budou domov i cizina k Národnímu museu moravskému."

Že se Maška vždy také snažil o soustředění vši vědecké práce v Brně, ukazuje fakt, že v r. 1888 předsedal zakládající schůzi Musejního spolku v Brně.

Avšak jednání se zemským výborem moravským o postoupení Maškovy sbírky do Brna nebylo lehké ani krátké, táhlo se od r. 1902 až do r. 1909. Posudky odborníků shodovaly se v tom, že "mezi soukromými sbírkami je Maškova sbírka nejpřednější a ze všech zahraničních sbírek vyrovná se jí jen málokterá", nebo že "měla by se země všemi silami zasaditi o získání těchto pokladů, protože by tím Zemské museum získalo kolekci, jakou - ba ani ne podobnou - se nemůže honositi žádné museum evropské." Maška žádal za své sbírky obnos 40 000 K, totiž jen náhradu skutečných výloh, jež při svých dlouholetých nákladných výzkumech měl. Přes to však nebylo možno získati z Brna žádné rozhodnutí. Tu však nabídl kustos musea v Hamburku Dr. Reche Maškově při své nahodilé návštěvě v Telči za jeho sbírku obnos více než trojnásobný. Maška sice tuto výhodnou nabídku odmítl se slovy, že si přeje, aby sbírka zůstala v zemi, z níž většina nálezů pochází, avšak zpráva o tomto jednání došla do Brna a tu, když zemi hrozila případná ztráta těchto pravěkých pokladů, rozhodl se hned zemský výbor sbírku zakoupiti. Tím skončila dlouhá a pro Mašku často i trapná doba, v níž místo potřebného klidu k práci měl jen stále rozčilování.

Při předání celé sbírky do Brna napsal pak Maška Musejnímu spolku tato vzácná slova: "Odevzдал jsem museu veškerý své nálezy za pouhou náhradu svých skutečných výzkumných výloh, bez ohledu na jich skutečnou cenu, chtě postaviti sobě pomník v museu země, v níž jsem se zrodil, v srdci všech Moravanů nynějších i budoucích, jež mají smysl pro kulturní vývoj naší vlasti." -

Za svůj životní úkol považoval Maška úplné vědecké zpracování nálezů v Předmostí. Uveřejnil sice v řadě odborných referátů a článků jednotlivosti, avšak chystal velkou vědeckou monografii "Předmostí, stanice lovců mamutích na Moravě". Poněvadž se jednalo o dílo monumentální, nebylo snadno najíti pro ně nakladatele. Po dlouhých, léta se táhnoucích jednáních docílil Maška konečně toho, že dílo uvolila se vydati Česká akademie v Praze za finanční podpory země Moravy a ministerstva školství ve Vídni. Zajímavé je, že i zde během těchto těžkých jednání dostal Maška výhodnou nabídku z ciziny: Akademie věd v Budapešti nabídla se totiž, že vydá celé dílo o Předmostí, a to v uspořádání a rozsahu, jak si bude

autor přátel a nabídl Maškovi také, že může ve své vědecké práci klidně pokračovat za přímé a blahovolné podpory uherské Akademie věd a ministerstva v Budapešti. Samozřejmě ovšem bylo, že by všechno vyšlo na prvním místě maďarsky. Ale Maška odmítl s poděkováním tuto jistě skvělou nabídku. Cítil, že by tím oslabil českou vědu a tím že by prohrál na své národní povinnosti. Doufal přece jen ustavičně, že všechna ta vleklá jednání doma se přece jen příznivě skončí. Než však došlo ke konečnému, stále odkládanému rozhodnutí, vypukla v r. 1914 světová válka, všechny slíbené podpory a subvence byly tím okamžikem zastaveny a vydání díla, jež Maška měl z velké části již připraveno, bylo znemožněno. Ve svých 63 letech zažil Maška najednou úplné zhroucení svého životního plánu.

Všecko to, o čem jsem dosud mluvil, všechna ta mnohostranná, vysilující i rozčilující činnost byla však přece jenom Maškovou vedlejší prací. Byla jeho láskou, k níž si dovedl vždycky najít čas, ale přece musela být – a on ji také vždycky tak chápal – jeho vedlejším zaměstnáním. Hlavní jeho zaměstnání byla školská práce, napřed profesor v Novém Jičíně a pak ředitel v Telči, kterýžto úřad zastával Maška svědomitě, jemuž se nikdy nevyhýbal a který mu přinášel kromě starostí a únavy také radost, lásku a vděčnost, kterou mu dávalo najevo mnoho žáků ústavu a kterou cítil brzo po svém nastoupení i v městě a u jeho občanstva, později pak i v celém kraji.

Protože v Telči studovalo hodně chlapců chudých, hleděl jim ředitel Maška pomoci, jak se jen dalo; dovedl v městě najít nové příznivce školního podporovacího fondu i různé podpory jiné. Sociální citění bylo u Mašky velice silně vyvinuto, nikdy také nezapomněl na těžké, krušné začátky svých studií v Brně. Ve své řeči v Telči na manifestaci pro zřízení českých vysokých škol v Brně Maška r. 1899 řekl: "Což ten prostý náš moravský lid, ten dělník, řemeslník, malý živnostník a rolník, což ty tisíce tak zvaných nižších tříd obyvatelstva v Brně samém, kteří nemohou svým dětem dát více než dobré vychování – jest jim snad na věky souzeno pracně se lopotit o ten kousek vezdejšího chleba a není snad možno, aby ona část jejich potomstva, jež nadána jest vnímavým duchem, se vyšinula na vyšší stupeň, nabývši řádného vzdělání na moravských školách na základě své mateřštiny?"

"Nezasluhuje tento drobný lid, jehož životní míra zůstala poměrně nejvíce neporušena, který dal našemu národu téměř všechny naše duševní velikány, tento drobný lid, toto pravé jádro českého národa, nezasluhuje on, aby mu byl usnadněn přístup k pramenům vyššího vzdělání?" –

Maška dovedl dobře chápat mládež, žádal jen, aby se k němu každý žák choval docela otevřeně, upřímně. A vždycky dbal na to, aby mládež byla ve škole vzdělávána nejen ve vědě, ale také dobře vychovávána. Že byl Maška opravdu dobrým ředitelem, je nejlépe patrné ze vzrůstu ústavu a počtu žáků za jeho vedení: reálka v Telči patřila tehdy mezi největší a nejznámější ústavy moravské.

Jaké bylo mínění o Maškovi u jeho nadřízených úřadů, ukazuje fakt, že mu bylo nabídnuto místo zemského školního inspektora v Brně. Maška však toto nepřímé vyznamenání odmítl, protože věděl, že jako ředitel má přece mnohem více času a hlavně volnosti pro své vědecké práce, než by měl jako odpovědný vyšší úředník v Brně. Kromě svého úřadu byl Maška také funkcionářem mnoha místních a okresních spolků, jak ve venkovském městě ani jinak není možno, byl ovšem i duší Musejního spolku v Telči. Byl také konservátorem Zemské muzejní společnosti v Brně a Centrální komise pro záchranu památek ve Vídni. Tato funkce mu umožnila po požáru, který zničil několik domovních štítů na náměstí v Telči, že nedovolil opravu a nástavbu domů v moderním slohu, čímž zůstal zachován jednotný vzácný starobylý ráz náměstí v Telči.

Ve zprávě Musejního spolku v Telči, vydané po Maškově smrti, píše se: "Osobnost jeho v městě našem dle dvaceti let v pravdě typická, tvořila nesporně střed všeho ušlechtilého snažení a skutečných prací, směřujících k všestrannému vývoji a pokroku města a kraje."

V roce 1913 odešel Maška do výslužby a přestěhoval se do Brna. Loučil se po 41 letech navždy se svým životním učitelským povoláním, které měl opravdu rád, s městem Telčí a celým tím klidným venkovským prostředím. Ale do Brna se přece jen velice těšil, protože

stále doufal, že se mu podaří vydat monografii o tábořišti pravěkého člověka v Předmostí a celkově upravit a doplnit zpracování všech svých nálezů vůbec. V jednom dopise tehdy napsal, že touží jenom, aby mohl nyní intenzivněji pracovat, aby Předmostí došlo ve vědeckém světě i u nás ocenění podle svého skutečného významu. "Čím více materiál probírám", píše, "tím více seznávám, že se tomuto nálezišti nevyrovná žádné jiné na světě."

V Brně měl Maška svoji pracovnu v Zemském museu, protože byl zvolen členem kuratoria musea a jmenován správcem geologicko-paleontologického oddělení musea. Ale dlouho se netěšil ze své práce. V netopených místnostech musea (pro válečné poměry) se silně zachladil a záchvat mozkové mrtvice ukončil dne 6. února 1916 jeho bohatý život, aniž mohl dokončit své dílo o Předmostí, o němž několikrát napsal, že některé části má připraveny k tisku.

Maškova vědecká pozůstalost čítá 86 vydaných vědeckých pojednání a článků, v nichž uložil aspoň něco ze svých hojných zkušeností. Všechny nedokončené rukopisy, zvláště též část plánovaného díla o Předmostí, převzal hned po Maškově smrti Dr. Karel Absolon pro Muzejní spolek v Brně. Kromě toho zůstaly jeho vědecké deníky, kde zapisoval všechny podrobnosti svých prací a všecko, co seznal při svých cestách po celé Moravě. A pak přes 2.000 dopisů od odborníků z celého světa a řada konceptů různých podání a prací.

A co se dělo po Maškově smrti? V r. 1923 byla mu odhalena pamětní deska v prvním místě jeho velkých objevů, v jeskyni Šipce u Štramberka a v r. 1937 pamětní deska s českým a anglickým nápisem na jeho rodném domě v Blansku. - Prof. Dr. Matiegka z Prahy, který s Maškou za jeho života smluvil vědecké zpracování lidských koster z Předmostí, vydal tuto práci v letech 1934 - 1938 pod názvem "Homo Předmostensis - fosilní člověk z Předmostí na Moravě" s krásným věnováním památce Karla Jar. Mašky. Vydání bylo umožněno jediné velkou finanční pomocí vzácného dávného Maškova přítele Dr. Aleše Hrdličky z Ameriky. Tuto publikaci končí Dr. Matiegka slovy "Nechť dílo toto je podle přání předsednictva Moravské muzejní společnosti zářným pomníkem; moravské archeologie jednomu z nejpřednějších jejích budovatelů, řediteli K. J. Maškoví." Dílo Dr. Matiegky uskutečňuje 3. díl Maškova celkového programu o Předmostí. Z prvních dvou dílů (Paleontologického a archeologického) nebylo dosud vydáno nic.

Ve 2. světové válce byla nejcennější část sbírek Zemského musea v Brně na ochranu před leteckým bombardováním odvezena do zámku v Mikulově. Když pak Němci při sblížení se ruské armády zámek záměrně zapálili, shořely tam i všechny uložené sbírky. Mikulovské plameny zničily nám doklady světového významu k pradějinám lidské kultury vůbec. O významu takto zničených Maškových sbírek napsal Dr. Šimek, profesor university v Brně: "Maškův náleze v Předmostí byl světovým unikem z několika příčin: Především proto, že přinesl první nepochybný důkaz o tom, že už pravěcí lovci své mrtvé záměrně pochovávali a že je pochovávali s pietou. Dále poučil odborný svět o tom, že na Moravě žila v mladším paleolitu lidská rasa, jíž se podle jejího sídliště dostalo názvu rasy Předmostské - Homo Předmostensis. A za třetí byl Maškův náleze důležitým proto, že obsahoval na pleistocén neslýchaný počet - 15 úplných nebo skoro úplných lidských koster, nikoliv jenom lebek nebo zlomků lidské kostry, takže skýtal tak podrobné poučení o vzrůstu a tělesných vlastnostech pleistocenní rasy z Předmostí jako žádný jiný náleze na celém světě až do dnešního dne."

A tak zůstává dnes z Předmostí hotově zpracována jenom vzácná Matiegkova monografie "Homo Předmostensis", ostatní Maškovy jedinečné nálezy, jeho pýcha, radost a láska, zmizely až na malé zbytky úplně. Jméno Karla Jaroslava Mašky zůstane však navždy známo ve vědeckém světě, jak o něm řekl anglický učenec světového významu, Sir Arthur Keith, profesor londýnské university, v r. 1937: "Ve všech zemích Evropy je Maška znám jako jeden z nejpřednějších anthropologických objevitelů a jako první, kdo ukázal světu archeologické bohatství Moravy."

Otakar Maška

Poznámka redakce:

Podrobnější životopis Karla Jar. Mašky vydá knižně Vlastivědné museum v Blansku, pravděpodobně již v roce 1966.

Sedmdesátiny Dr. Rudolfa Prixe.

Dnes všem přátelům krásného Křtinsko-Josefovského údolí známý Dr. Rudolf Prix, se narodil 20. června 1895 na Starém Brně, jako syn významného brněnského řezbáře a sochaře Jos. Ig. Prixe. Jako hochu jej vodil tehdejší prelát P. Dvořáček v blízkém augustiniánském klášteře po stopách velkého badatele opata J. G. Mendla. Zájem o přírodovědu v něm budily také turistické vycházky s rodiči, návštěvy muzeí a vědeckých přednášek. Do Moravského krasu se R. Prix dostal nejdříve na školních přírodovědeckých exkurzích, roku 1909. S několika zájemci se seznámil s údolím Říček a rok nato s Křtinsko-Josefovským údolím. Roku 1911 na základě pozorování mimořádně vysokých vodních stavů na Křtinském potoce objevil se spolupracovníky (Ludvík Blatný z Kanic, Karel Pokorný z Ochoze, Boh. Kočí z Kanic, Ant. Vorel a K. Žaluda z Juliánova) jeskyni č. 8, dnes po něm pojmenovanou jako "Rudolfova jeskyně" u Křtin. Jeskyně je významným článkem v ponorové oblasti Křtinského potoka. Také v údolí Říčky se mu podařilo objevit nové jeskynní prostory v prolongaci Liščí díry, s K. Bullou.

Léta první světové války přerušila studia a zavedla jej na bojiště jižní a východní Evropy, kde byl dvakrát raněn. Po skončení války dovršil studia, vystudoval zubní lékařství a medicínu, po nichž zakotvil ve Vys. Mýtě, kde podnes žije a pracuje na poliklinice.

Hluboký vědecký zájem jej přivedl ke studiu filosofie a medicíny na švýcarském "Goetheanu", dále studoval medicínu a zubní lékařství v Bruselu, Londýně a v Novém Yorku.

Po cestách v západní Evropě a USA podnikl Dr. R. Prix od r. 1928 několik cest na evropský sever. Tak poznal ostrov Wight, Orkneje, Anglii, Irsko, Farské ostrovy, Island, Jan Mayen, Špicberky, Medvědí ostrovy Severní mys, Elvens-Kirkenes, Petsamo a Vaitohathi. Dvakrát navštívil Finsko a cestoval 1530 km na sever do Ledového moře. Byl však také v Norsku, Švédsku, Estonsku, v severní Africe, na Balearech, ve Španělsku, Portugalsku, Švýcarsku, Francii, v Německu, Rakousku, Maďarsku, Itálii, Jugoslávii a Řecku, kde svůj zájem mimo jiné soustředil též na poznání krasových oblastí. Plány na cestu kolem světa z Bergenu již nemohl uskutečnit.

Již r. 1945 se stává členem Speleologického klubu, pilně a obětavě podniká ze svého bydliště exkurze do Křtinsko-Josefovského údolí. Nám, mladým jeskynářům, dával nezištně k dispozici jak své zkušenosti z terénu, tak i ochotně sděloval podrobnosti z výzkumů a jejich historie, půjčoval nám dnes těžko dostupnou literaturu atd.

Znovu se tak Dr. Prix v klidných letech vrací do svého Krasu a pouští se úspěšně i do otvírky nové jeskyně Aeskulapovy č. 23a. Svou vytrvalostí a obětavostí se stává příkladem mnoha mladším jeskynářům. Vedle řady odborných příspěvků v zeměpisných a speleologických časopisech, je znám také našim čtenářům jak několika vlastivědnými články, tak i svým spisem "Z našeho Krasu", který vyšel jako 7. svazek Vlastivědné knihovny našeho časopisu r. 1962.

R. Burkhardt

Lidská tvář Jiřího Radimského

Obřadní síň brněnského krematoria, naplněná při pohřbu vedoucího Státního archivu v Brně Dr. Jiřího Radimského (15. května 1919 Židlochovice - 5. července 1965 Brno) do posledního místa, byla jistě nejen svědkem pohřbu, jakých bývá málo, ale i důsledkem úcty a lásky, jaké se zesnulý těšil nejen v odborném vědeckém světě, ale i ve veřejném životě. Nadto jistě, protože o smrti Radimského přinesly podrobnou zprávu všechny naše noviny i rozhlas, dleli a vzpomínali v pátek dne 9. července o 1/2 16 hod. aspoň v duchu na ušlechtilého zesnulého všichni moravští vlastivědní pracovníci - Radimský byl dlouholetý člen

brněnského Musejního spolku, člen jeho výboru, v němž se často dbalo jeho cenných a pro -
spěšných rad - kteří znali zesnulého buď přímo sami nebo z vyprávění spolupracovníků, oce-
ňovali nejen jeho odborné vědomosti, ale zejména laskavost, pohotovost a neomezenou ochotu
tohoto ředitele velkého a bohatého moravského archivu, který bez rozdílu dovedl každému
návštěvníku a pracovníku poradit; každého ihned informoval a každému sám ochotně posloužil
jak archiváliemi tak i literaturou, kterou dovedl snést ze všech regálů. V tomto ohledu
byl dr. Jiří Radimský přímo nepředstížitelný, usnadnil mnohdy i na vlastní úkor každému je-
ho badatelskou práci, při čemž se těšil současně z jeho úspěchů. Sám byl autorem mnoha set
článků v našich i v cizích odborných časopisech archivních a historických a několika vyní-
kajících publikací knižních, které zůstanou stěžejním pilířem naší současné historiografie
a archivnictví. Kéž by v tomto směru byl zesnulý, jehož jméno zůstane nesmazatelně zapsá-
no v našich současných kulturních dějinách a vlastivědě, velkým vzorem !

Jan Skutil

Redakční rada: Emilie Čapková, Vratislav Grolich a Jaroslav Zelík.

UČHÁŽÍ NEPRAUDELNĚ - VYDÁVÁ HISTORICKO-VLASTIVĚDNÝ KROUŽEK ŽK-PD PATRONACÍ ŽU-ROH
ADAMOVSKE STROJIRNY N.P. ADAMOU U BRNA - ŘÍDÍ REDAKČNÍ KRUH - ODPOVĚDNÝ VEDOUcí LISTU JAR. ZELÍK